

тема:

**Відбулося
засідання РАУ
16 грудня
2022 року**

с. 3

**Щорічні внески
на адвокатське
самоврядування
у 2023 році**

с. 5

**Дайджест
діяльності
комітетів
та секцій НААУ
за листопад —
грудень 2022
року**

с. 7

**Історія
адвокатури:
«Київська
адвокатура
на зламі епох:
витоки, долі,
репресії»:
презентовано
нову монографію
НААУ**

с. 58

БРАТИ СИНИЦЬКІ — АДВОКАТСЬКА ДИНАСТІЯ НА ВІВТАРІ УКРАЇНИ

Валерій Філімоніхін, юрист, учасник Проекту «Історія адвокатури України» Центру досліджень адвокатури і права НААУ

Ірина Василик, керівник Центру досліджень адвокатури і права, проректор Вищої школи адвокатури НААУ, адвокат

Максим і Петро Синицькі — рідні брати та адвокати, яким судилося зробити вагомий та досі не оцінений нащадками внесок в історію українського національного руху та державотворення на початку XX століття.

АДВОКАТ МАКСИМ СИНИЦЬКИЙ — ОРГАНІЗАТОР УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ

Мала батьківщина братів Синицьких — у селі Березівка Ольгопільського повіту Подільської губернії. Їх батько був священником. Максим народився у 1880 році, Петро — на два роки молодший.

Максим Стратонович Синицький — український громадський і культурно-освітній діяч, київський присяжний повірений (адвокат), фундатор і голова Українського клубу, а також Товариства «Просвіта» у Києві у 1901 — 1906 роках, співзасновник і керівник видавництва «Час», завідувач канцелярії редакції «Громадська думка» та керівничий над працями Комісії ВУАН для складання Енциклопедичного словника.

Євген Чикаленко, видатний український громадський діяч і меценат у своєму «Щоденнику» так характеризував особистість Максима Стратоновича: «... дуже маломовний, але розсудливий, холоднокровний і з нещоденним фінансово-комерційним хистом... Коли скінчив університет, то записався в адвокати, але пішов по банків дорозі, ... бо йому до серця були всякі практично-фінансові справи».

Сучасники відзначали організаторський хист молодого адвоката Максима Синицького. Створений його зусиллями орган, який був спочатку чимось на кшталт клубу, дуже швидко став прообразом парламенту молоді української держави.

Український письменник Василь Королів-Старий добре знав Максима Стратоновича та згадував про нього: «Більшість ніколи й не передбачала, що цей ласкавий і приязний чоловік, що з'являється тут і там, лагідно розмовляючи з зустрічними <...> фактично порядкує всією громадою, дає напрям зборам, непомітно дирижує програмою <...> Синицький майстерно умів зробити все непомітно, старанно приховуючи свою керуючу руку. Це був від природи режисер, котрий не виходить назовні, знаходячи собі й за лаштунками сатисфакцію у власній свідомості, що справа, котрій він віддано й невтомно служить, переведена так, як того вимагають обставини».

У 1905 році, коли перша російська революція принесла деякі паростки свободи, у Києві було засновано український клуб «Родина» (російською мовою назва звучала як «Родина» і мала не викликати підозр). Максим Синицький стояв на чолі ініціативного гуртка, проте головою клубу став не він, а композитор Микола Лисенко. Серед членів клубу, окрім Максима Синицького, була Ольга Косач (Олена Пчілка), мати Лесі Українки. Проте, у 1914 році всякому «вільнодумству», у першу чергу українському, в Російській імперії настав кінець.

ТВОРЕЦЬ НАЗВИ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ

28 лютого (13-го березня) 1917 року, дізнавшись про телеграму О. Бублікова, надіслану з Петрограду

щодо неспроможності російської влади тримати ситуацію у країні під контролем, Максим Синицький почав негайно діяти. Вже наступного дня він організував нараду представників українських організацій у будинку Євгена Чикаленка — відомого на той час мецената і видавця української газети «Рада», яка виходила у Києві у 1906 — 1914 роках. Ще через день — 3 (16) березня у тому ж приміщенні клубу «Родина» на Володимирській, 42 з ініціативи Максима Синицького з'явилася назва нового органу, якому випало стати початком нової історії незалежної України: «Центральна Українська Рада».

4 (17) березня 1917 року на сторінках газети «Киевская мысль» було опубліковано невелику замітку «Среди украинцев». Текст цієї ж замітки також опублікували в газеті «Киевлянин», ось уривки з неї: *«Відозва українських представників. Вчора ввечері відбулося багатолюдне зібрання представників місцевих і деяких провінційних організацій та груп, у тому числі українських організацій та усіх місцевих вищих навчальних закладів. Після оголошення телеграм та особистих повідомлень, зібрання одногolosно привітало створення нового уряду і постановило надавати йому всіляку підтримку. Зібрання також палко ухвалило пропозицію «Центральної Ради» щодо відправки делегації до Петрограду для заяви новому уряду стосовно невідкладних потреб українського народу...»*. День 3 (16) березня 1917 року став першим днем існування Центральної Ради. Через кілька днів заочно обрали її голову — професора Михайла Грушевського, який у той час перебував у Москві. До повернення М. Грушевського до Києва на засіданнях головував ще один поважний київський адвокат Федір Крижанівський.

У березні 1919 року Максима Синицького заарештували співробітники більшовицької контррозвідки, але за клопотанням колективу товариства «Час» звільнили під підписку про невиїзд за межі Києва.

У травні 1922 року життя Максима Стратоновича Синицького обірвалося через захворювання тифом.

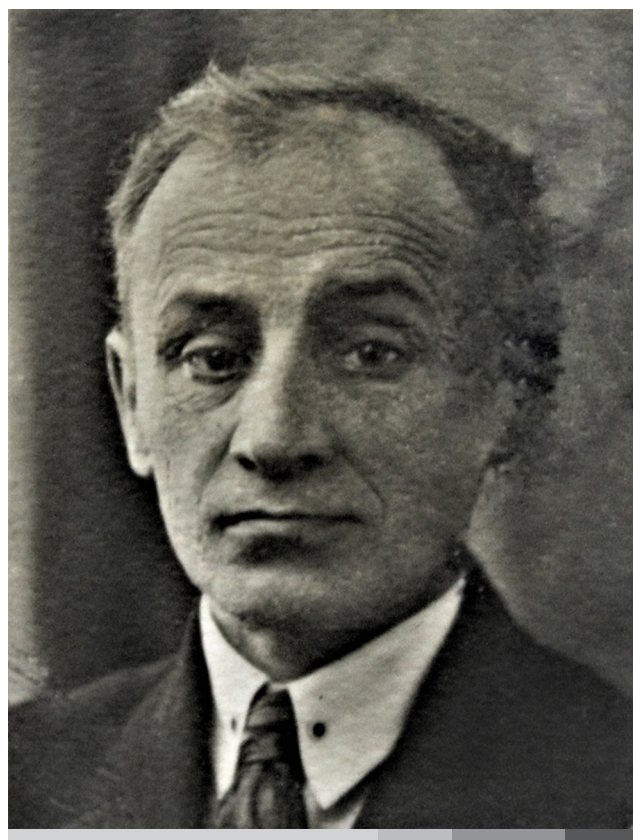
ПЕТРО СИНИЦЬКИЙ: ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ НА СТОРІНКАХ СЛІДЧОЇ СПРАВИ

Молодший брат Максима Синицького — Петро Стратонович Синицький — київський юрисконсульт (адвокат). Мав вищу юридичну освіту, адже закінчив юридичний факультет Київського університету Святого Володимира.

До більшовицького жовтневого перевороту 1917 року працював у різних судових інстанціях, у 1916 році був обраний на посаду мирового судді. Був членом правління Товариства взаємного кредитування.

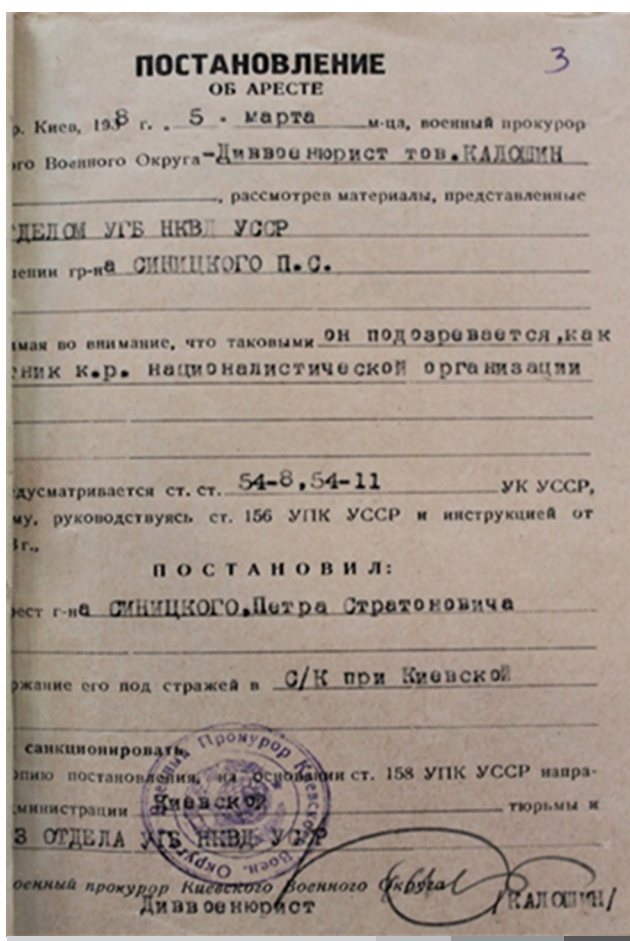
Про життєвий шлях молодшого з братів Синицьких стало відомо з матеріалів його архівно-слідчої справи як репресованого адвоката.

Петро Синицький, як і його брат Максим, всіляко підтримував ідею незалежності України, був членом Київського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Одружився з Олександрою Смекаловою. До свого арешту П. Синицький працював юрисконсультантом «Союзкультуру».

Київський адвокат Петро Синицький

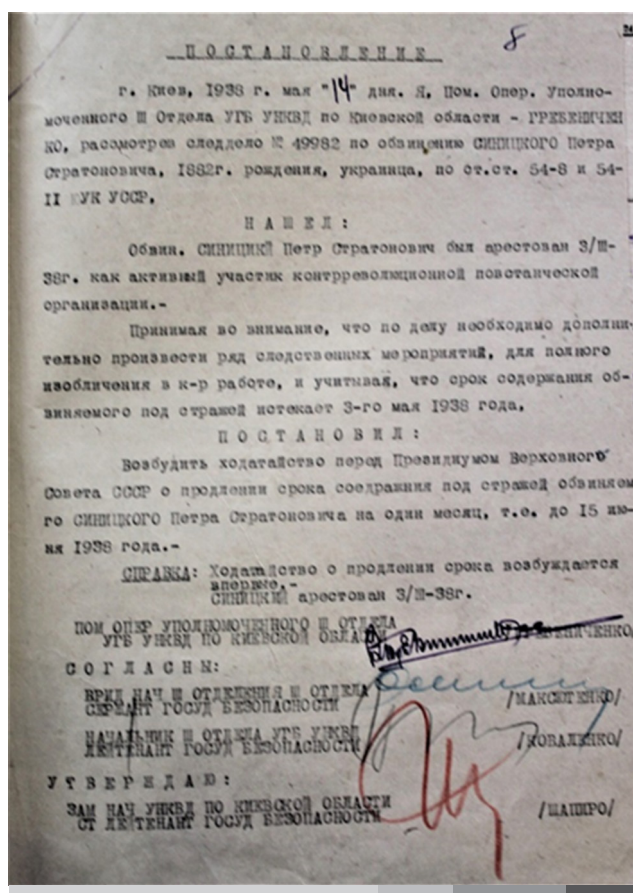
Петра Синицького заарештували у Києві 4 березня 1938 року співробітники Третього відділу УДБ УНКВС УРСР по Київській області за місцем проживання по вул. Гоголівській, 18 за звинуваченням у членстві

Постанова військового прокурора КВО диввоєнюрста О. Калوشина від 4 жовтня 1937 року про арешт та утримання під вартою Петра Синицького.
Дж.: ЦДАГО України. Ф. 263. Оп. 1. Спр. № 65604.

«в контрреволюційній націоналістичній повстанській організації», а також «у проведенні контрреволюційної роботи». Перший раз його допитали одразу після арешту 4 березня 1938 року, тоді слідчих дуже цікавила сестра його першої дружини — Глафіра, яка вийшла заміж за польського громадянина. Сестра отримала польське громадянство і проживала разом з чоловіком у Варшаві.

На другому допиті 10 березня 1938 року слідчі вже цікавились політичними поглядами та діяльністю П. Синицького у добу Української Народної Республіки, зокрема про його співпрацю з міністром судових

Постанова Третього відділу УДБ УНКВС УРСР по Київській області від 14 травня 1938 року про порушення клопотання перед Президією Верховної Ради СРСР щодо продовження терміну утримання під вартою Петра Синицького.
Дж.: ЦДАГО України. Ф. 263. Оп. 1. Спр. № 65604.

справ першого складу Ради народних міністрів УНР Михайлом Степановичем Ткаченком. За свідченнями П. Синицького, Михайло Ткаченко планував долучити його до участі у створенні нового проекту закону про землю. Слідчих зацікавило, звідки М. Ткаченко знав П. Синицького, на що той відповів, що майбутній міністр знав його ще студентом юридичного факультету Київського університету, а також як співробітника газети «Рада» та члена товариства «Просвіта», яке існувало до 1918 року. На запитання слідчого щодо його роботи у видавництві «Час», П. Синицький відповів, що дійсно працював у видавництві у 1908 — 1909

та 1918 — 1919 роках на громадських засадах секретарем видавництва.

На допиті від 8 червня 1938 року на запитання слідчого про політичні зв'язки Петра Синицького з відомими українськими політичними діячами, він підтвердив свій зв'язок з ними та додав, що коли працював до 1918 року на Кубані виконувачем обов'язків судового слідчого, його брат Максим Стратонович у той час був керівником Київського комерційного банку та одночасно власником фірми «Добробут», а до того одним із головних співвласників видавництва «Товариство Час». Максим Синицький також був наближений до Симона Петлюри. Особисто Петро Синицький добре знав Симона Петлюру ще з 1908 року по спільній роботі в редакції «Рада».

У 1918 році П. Синицький приїхав до Києва, маючи на меті отримати для себе підходящу роботу. Вже перебуваючи у Києві, П. Синицький дізнався ще про одну людину, яка також відігравала важливу роль у видавництві «Час». Цією людиною був Василь Королів-Старий. Він добре знав П. Синицького як українського патріота і радо прийняв його на роботу на посаду секретаря видавництва «Час». У 1919 році, коли В. Королів-Старий виїздив до Чехословаччини, П. Синицькому було доручено під час відсутності Віктора Петрушевського (голови «Часу») та старшого брата Максима, організовувати діяльність видавництва. Коли влітку 1919 року більшовицькі війська зайняли Київ, чекісти заарештували В. Петрушевського. Незабаром його розстріляли у підвалах ЧК, що розташовувалась на вулиці Катерининській (нині — вул. Липська), а видавництво «Час» ліквідували.

Після остаточного закріплення в Україні влади більшовиків Петро Синицький за допомогою брата відкрив кооператив, який складався із колишніх працівників видавництва «Час», тобто, фактично, під виглядом кооперативу відновив видавництво «Час». У кооперативі він продовжував вести активну боротьбу проти радянської влади і до початку 1922 року згрупував навколо видавництва «Кооператив» молодих українських письменників: Валер'яна Підмогильного, Тодося Осьмачку, Григорія Косинку. У 1924 році П. Синицький отримав листа з Чехословаччини від доктора Модеста Левицького, що виїхав на еміграцію, на який відповів своїм листом, у якому проінформував про фактичне відновлення видавництва «Час» вже під назвою «Кооператив».

У 1925 році П. Синицький змушений був залишити роботу у Києві та переїхати до Харкова, де отримав

Особняк Уварових по вул. Липській, 16 (колишні Катерининська, Рози Люксембург, 16). Парковий фасад. Фото 1920 року. В 1919 — 1985 роках розміщувалась: ВУНК, Київська губчека, обласні управління ОДПУ, НКВС, НКДБ, МДБ, КДБ. Дж.: 3 кн. О. Друг, Д. Малаков «Особняки Києва». К., 2004.

роботу юрисконсульта на «Укртрестсільмаші», з якого потім виділилось акціонерне товариство «Плутагар». «Плутагар» у свою чергу влився до «Сільського господаря» (Всеукраїнська спілка сільськогосподарської кооперації).

У 1934 році П. Синицький повернувся до Києва, де до свого арешту, на думку чекістів, займався контрреволюційною агітацією, будучи переконаним у тому, що війна з Польщею та Німеччиною невідворотна. Як записав слідчий у протоколі допиту, український націоналіст П. Синицький намагався довести, що життя українського народу погане, тому що політика партії та уряду ніяк не відповідає інтересам українського народу.

На останньому допиті 15 червня 1938 року Петро Синицький, як записано у протоколі, визнав себе винним у тому, що, «будучи переконаним українським націоналістом, з перших днів існування радянської влади проводив проти неї активну боротьбу у різних формах, зокрема організовував навколо видавництва «Товариство Час» контрреволюційні елементи та вів агітацію за створення Самостійної України».

Слідчі НКВС звинуватили П. Синицького у членстві у контрреволюційній повстанській організації та активному залученню інших осіб до її складу, а також у тому, що він згрупував навколо себе націоналістичні кадри і проводив контрреволюційну фашистську агітацію та шкідницьку роботу, тобто скоїв злочини, передбачені статтями 54-2, 54-10 та 54-11 КК УРСР. П. Синицький у пред'явленому йому звинуваченні визнав себе повністю винним. Постановою трійки при Управлінні НКВС УРСР по Київській області від 29 серпня 1938 року Петра Стратоновича Синицького засуди-

ли до вищої міри кримінального покарання — розстрілу з конфіскацією особистого майна. Речові докази по його справі були відсутні.

Петра Синицького розстріляли 31 серпня 1938 року у Києві й таємно поховали у одній з братських могил на території спецділянки НКВС УРСР у Биківнянському лісі. Реабілітований 27 червня 1989 року на підставі статті 1 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 року «Про додаткові заходи по відновленню справедливості щодо жертв репресій, які мали місце у період 30 — 40-х та початку 50-х років».

Доля адвокатської династії братів Синицьких, як і більшості учасників визвольної боротьби українців у першій половині XX століття, склалася трагічно. Однак заслуги цих українських адвокатів як організаторів національного руху, талановитих «менеджерів» просвітницької справи і книговидання, «покровителів» українського письменства, маємо знати і пам'ятати.

«КИЇВСЬКА АДВОКАТУРА НА ЗЛАМІ ЕПОХ: ВИТОКИ, ДОЛІ, РЕПРЕСІЇ»: ПРЕЗЕНТОВАНО НОВУ МОНОГРАФІЮ НААУ

17 листопада 2022 року на засіданні Ради адвокатів України, до 10-річчя НААУ, відбулась презентація нового видання Центру досліджень адвокатури і права НААУ «Київська адвокатура на зламі епох: витоки, долі, репресії». Книгу представив заступник Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України **Валентин Гвоздій**.

Автором монографії, що увійшла до серії «Регіональна історія адвокатури», є **Валерій Філімоніхін** — правник, учасник Всеукраїнського Проекту «Історія адвокатури України» Центру досліджень адвокатури і права НААУ, вчений секретар Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили».

Монографія присвячена процесу розвитку адвокатури Києва та Київщини з другої половини XIX століття і до Другої світової війни, тобто — від початку свого законодавчого оформлення згідно із Судовою реформою 1864 року і до фізичного знищення адвокатури у період Великого терору 1937 — 1938 років.

Книга складається з п'яти розділів, з яких перші два присвячені історії інституційного розвитку адвокатури столиці, формуванню її органів самоврядування та процесу реорганізації згідно з радянським законодавством після приходу до влади більшовиків.

У березні 1916 року уперше в історії адвокатури Києва було обрано Раду присяжних повірених — демократичний орган адвокатського самоврядування. На той час **у Києві працювало 755 адвокатів** і їх помічників. У книзі вперше зібрано їх імена та адреси місць праці, що є надзвичайно важливим для нас, — **зазначив Валентин Гвоздій**.

Спеціальну увагу у книзі приділено **Київській школі права**. Досліджено, що високий розвиток правничої науки на юридичному факультеті Київського університету Святого Володимира, нині Київський національний університет імені Тараса Шевченка, діяльність **Київського юридичного товариства** забезпечили появу цілого покоління професіоналів у київській адвокатурі. Тісний